

“El riu mai no ha estat frontera”

Són la cruïlla de la cruïlla, el punt on Catalunya i el País Valencià es donen la mà. EL TEMPS viatja als pobles que hi ha a banda i banda del riu de la Sénia per constatar com les relacions humanes, comercials i econòmiques no entenen de divisions administratives. Ací el riu, més que una frontera, és una cremallera.

PRATS I CAMPS

Senyals de tràfic al terme municipal de Sant Rafel (Baix Maestrat).

“Un punt d’unió entre dos pobles i una mateixa cultura”. Aquest lema figura en el pont per a vianants que salva el riu de la Sénia i uneix el municipi català de la Sénia i el barri de les Cases del Riu, pertanyent al poble valencià de Rossell. Pocs elements com aquest placard sintetitzen millor el sentiment de germanor que impera entre els municipis que, al nord de Castelló i al sud de Tarragona, s’arreglaren a banda i banda d’aquest feix esmorteït d’aigua

que brolla terra endins, als ports de Beseit. El cartell el van col·locar els ajuntaments de tots dos municipis el juliol de 2005 per tal de deixar constància d’un bon veïnatge que no entén de pica-baralles polítiques ni de batalles idiomàtiques. De fet, si es pregunta els vilatans explícitament sobre el tema, no s’estan d’apuntar un somriure juganer. “Ací, això ens és igual, són coses de València i Barcelona”, coincideixen uns i altres.

I és que, per bé que els mapes indi-

quen que el riu de la Sénia –que en realitat es diu riu Verd– separa les comunitats autònomes de Catalunya i el País Valencià, per als qui viuen a banda i banda, aquesta peculiaritat no deixa de ser una anècdota cartogràfica. Les tradicions, la proximitat física i lingüística, la comodat, la història comuna de la Corona catalanoaragonesa, la mobilitat laboral, les relacions personals... han diluït el fet fronterer fins a fer-lo imperceptible. El Baix Maestrat i el Montsià són la cruïlla del país, un lloc on les relacions

humanes s'imbriquen amb total naturalitat. La mescladissa ateny quasi tots els àmbits de la vida: els malalts d'Herbers (els Ports) reben assistència mèdica a Pena-roja de Tastavins (Matarranya); els xiquets de Rossell (Baix Maestrat) estudien a la Sénia (Montsià); els joves de la Sénia es desplacen fins a Sant Rafel del Riu (Baix Maestrat) les festes de la Mare de Déu del Carme; mentre en aquest poble donen sepultura als veïns del barri de Castell, depenent d'Uldecona (Montsià) però que és a la vora de Sant Rafel; a Benicarló (Baix Maestrat) són multitud els qui van nàixer a l'hospital de Tortosa (Baix Ebre); i tots ells acudeixen cada febrer a les festes carnavalesques de Vinaròs (Baix Maestrat), municipi on, per cert, fa temps que els veïns d'Alcanar (Montsià) batallen per poder accedir a l'assistència hospitalària. "La parla, els costums... tot és molt igual. El riu mai no ha estat frontera", apunta més tard Joan Andrés, capellà de Sant Rafel. Fins i tot els prefixos telefònics (977) són iguals.

No fa ni un any que a Andrés li van donar la destinació de Sant Rafel. També oficia missa a Rossell i Vallibona. Nascut a Benicarló, apunta que el seu poble "té més relació amb Alcanar que no amb Torreblanca". El fet religiós té més importància del que sembla en la particular simbiosi interfronterera que es viu en aquestes latituds. Al capdavant, no es pot passar per alt la influència

PRATS I CAMPS

Salomé Alemán, regidora de cultura de Sant Rafel.

històrica que ha tingut l'existència, des del segle IV, del bisbat de Tortosa, que aixopluga les comarques del Baix Ebre, el Baix Maestrat, el Montsià, la Ribera d'Ebre, els Ports i la Terra Alta, així com parts de les comarques de l'Alt Maestrat, del Baix Camp i del Priorat. "Aquestes coses deixen empremta", certifica Andrés.

Mentre el mossèn explica tot això, de fons es pot sentir Lúcia Labèrnia, una periodista que de fa tres anys és la cap d'informatius de Ràdio Uldecona, una emissora amb més de 50 anys d'història. En titulars, avancen informacions sobre

les millores en la platja de Benicarló, la campanya de Caritas a Tortosa, els problemes per a fer realitat l'hospital de Peníscola. L'àrea de cobertura d'aquesta emissora, que es pot sintonitzar en el 95.0, és el Montsià, el Baix Ebre, la Terra Alta, els Ports i el Baix Maestrat. "Els lligams personals ací són molt forts –explica Labèrnia–. A la gent de banda i banda del riu li interessen les notícies de tots els pobles, independentment de la comunitat autònoma a la qual pertanyen".

Cap de sardina o cua de lluç? La recepció d'aquesta emissora també ha contribuït a crear i consolidar l'imaginari col·lectiu d'aquest territori de frontera, farcit d'oliveres i retallat en l'horitzó pels ports de Beseit. El sentiment compartit ací és que els centres de poder de les seues respectives comunitats autònomes queden molt lluny i que, als despaxos de València i Barcelona, hi compten més aviat poc. D'ací emana una certa sensació d'autosuficiència, la impressió que, si volen progressar, són ells qui s'han de traure les castanyes del foc. "En certa mesura, estem en terra de ningú. Hi ha una mica d'abandonament d'aquestes terres", es lamenta Salomé Alemán, qui de fa cinc anys és regidora de cultura i festes pel PP de l'Ajuntament de Sant Rafel.

En part per aquesta sensació de desemparança, en part perquè calia refermar-se en la seua especificitat, es va crear l'any 2006 la Taula del Sénia, una mancomu-

PRATS I CAMPS

D'esquerra a dreta, Ignasi Iranzo, secretari de l'IES La Sénia; Vicent Caballer, coordinador lingüístic i cultural; i Miquel Subirats, director.

PRATS | CAMPS

A l'esquerra, Tere Adell i Jaume Antich, de la Taula del Sénia. A la dreta, Joan Andrés, rector de Sant Rafel.

nitat on participen un total de 27 municipis d'Aragó (3 pobles), Catalunya (9) i el País Valencià (15). És l'única, a tot l'estat, on figuren pobles de tres comunitats autònomes diferents. La iniciativa va nàixer a partir d'una reunió celebrada l'any 2003 entre els alcaldes de Vinaròs, Alcanar, la Sénia i Ulldecona, segons explica Jaume Antich, que aleshores era primer regidor d'aquest últim municipi. "Li vam posar el nom de Taula perquè volíem que fóra un punt de trobada i de diàleg", diu. Bé que ho han aconseguit; entre els municipis que hi participen n'hi ha que estan governats pel PP, els socialistes, CiU, ERC, IpC i PAR.

"La geografia, la història, la cultura i la llengua d'aquests territoris són similars –apunta Antich, que ara es manté com a assessor de la Taula–. Però també constatarem que teníem problemes molt similars: una renda per sota de la mitjana, l'emigració dels joves, l'envelliment poblacional... A tot això calia afegir-hi la llunyania dels centres de poder i un fort dèficit d'infraestructures". "A problemes comuns, calien solucions comunes", apunta Tere Adell, que en l'actualitat és gerent de la Taula del Sénia. L'existència d'aquest ens amb entitat jurídica pròpia ha permès visualitzar les seues problemàtiques i que aquest territori tinga veu pròpia i reconeixedora. "A Europa aquest tipus d'iniciatives transfrontereres són ben comuns", rebla Adell. En els seus set anys de vida ha aconseguit ajudes en matèria de reindus-

trialització i millora d'infraestructures i ja participen en projectes d'àmbit europeu. En total, la Taula del Sénia ha aconseguit injeccions de fins a 80 milions d'euros en ajudes per aquest territori. El projecte, no obstant, de què més satisfets se senten és la valorització de les oliveres mil·lenàries, un patrimoni natural amenaçat, fa només una dècada, per la compra massiva d'exemplars. Amb l'ajuda del Ministeri de Medi ambient i els fons Feader n'han fet un inventari dels exemplars més vells, han impulsat l'elaboració d'oli procedent d'aquestes arbres, han creat rutes per donar-les a conèixer i han implicat el sector de la restauració. "Hem posat la Sénia al mapa a través de l'oli", diu Jaume Antich amb satisfacció.

Lògica 'versus' fronteres. Des d'un punt de vista més pràctic, la Taula del Sénia també ha treballat en alguns àmbits, com ara en l'educació i la sanitat, en què la divisió administrativa era un entrebanc. Així, per exemple, va contribuir a la signatura d'un conveni entre les respectives conselleries de sanitat per tal que els veïns d'Alcanar pogueren ser atesos a l'hospital de Vinaròs (si bé, i a pesar de la demanda existent, el conveni no ha arribat a posar-se en pràctica).

En matèria d'educació les coses han estat prou més senzilles. L'Institut de la Sénia acull des del curs 1995-96 els alumnes del veí Rossell. A hores d'ara, dels pocs més de 400 alumnes que te-

nen, 55 procedeixen del poble valencià. "Fins aleshores, els de Rossell havien d'anar fins a Vinaròs. I allò clamava al cel perquè havien de fer 40 quilòmetres d'anada i 40 de tornada, per bé que la Sénia estava a només cinc quilòmetres", explica Miquel Subirats, l'actual director. Davant d'aquella incongruència, la comunitat educativa i l'Ajuntament de Rossell començaren a pressionar la Conselleria d'Educació, aleshores a les mans dels socialistes, per permetre que els xiquets estudiaren a la Sénia i no a Vinaròs. Després d'algunes vacil·lacions, se signà un conveni entre els dos governs. Vicent Caballer, professor de l'institut, veí de Rossell i, a més, aleshores regidor socialista a l'ajuntament, va viure tot aquell procés en primera persona. "La solució era la més congruent", perquè l'única cosa que separa els veïns de banda i banda del riu són "tres acabaments verbals i dues paraules". "El riu mai no ha estat una frontera per a nosaltres; és com si canviaves de carrer", hi afegeix Ignasi Iranzo, també de Rossell i secretari de l'institut. "El fet d'anar junts a classe ha estat un element integrador. Ací es conviu i es marquen les relacions socials per a tota la vida", diu Caballer. I remata: "Aquestes terres som la perifèria, però som també el centre dels Països Catalans. Nosaltres som també la garantia de la continuïtat, de nord a sud, de la unitat de la llengua".

Violeta Tena